

HOE GOED ZIJN 'DE BELANGRIJKSTE EUROPESE DANS- ONDERZOEKERS'?

EEN REACTIE; BENEVENS EEN STUKJE GESCHIEDENIS VAN DE ACHT-
TIENDE-EEUWSE THEATERDANS

In zijn verslag van de AEHD-conferentie in dit *Bulletin* [zie pp.79 evv.] zwaait Onno Stokvis veel lof toe aan Germaine Prudhommeau, hij noemt haar zelfs één van de belangrijkste Europese dansonderzoekers. Als dat zo is, dan roept dat bij mij velerlei vragen op over het dansonderzoek in Europa: zal dat wel ooit een volwaardige rol kunnen spelen, academisch gesproken? Want Prudhommeau is naar mijn mening iemand die niet alleen niet één van de belangrijkste dansonderzoekers is, maar iemand bij wie ik zelfs ga twijfelen in welke mate zij de naam 'onderzoeker' wel werkelijk verdient. Wanneer men een zó krasse uitspraak doet, moet men dat ook proberen hard te maken. Dat doe ik hieronder. Ik merk vooraf op, dat ik niets persoonlijk met Madame Prudhommeau heb uit te vechten: ik heb haar nimmer ontmoet en heb nimmer een conflict met haar gehad, ook niet op papier. Maar de waarheid mag, moet gezegd worden: we moeten de zittende beoefenaren van de danswetenschap aan een kritische beoordeling durven onderwerpen. Ook de positie van de danswetenschap in het algemeen is hier in het geding.

Het feit dat Prudhommeau meerdere belangrijke posities inneemt binnen het Franse academische leven is hier niet relevant: het gaat niet om posities, maar om bewezen merites. Dat moet vooral blijken uit haar werk. Laten we dus eerst kijken naar de 'verschillende danswetenschappelijke publicaties' van Prudhommeau: die ken ik niet allemaal, maar wat ik ken stemt mij niet vrolijk. Om te beginnen is daar Prudhommeau's magnum opus, haar dissertatie van 1955, later bewerkt en uitgegeven in de twee indrukwekkende banden van haar *La danse grecque antique*, Parijs 1965. Ik sprak daar reeds kritisch over in dit *Bulletin* [zie pp.24 evv.]. Het 19de- en 20ste-eeuws klassiek ballet vormt het uitgangspunt van haar onderzoek naar de antiek Griekse dans, zonder dat daar een sluitende argumentatie voor gepresenteerd wordt (Prudhommeau, *La danse*, 66: '(la danse grecque), loin d'être fondamentalement différente de notre danse classique, en est au contraire une forme primitive'); iconografische bronnen worden als het basis-materiaal gehanteerd, zonder enige serieuze bronnenkritiek om deze keus te ondersteunen.

Op deze twee punten volgt Prudhommeau het werk van Maurice Emmanuel, die zich enkele generaties eerder met dezelfde materie bezighield, op de voet, maar met een reeks van gebreken waar we de relatieve amateur Emmanuel niet op kunnen

betrappen. Ik som op: 1) Er ontbreekt een behoorlijk diachronisch raamwerk: zie *La Danse* p.544: 'l'état de nos connaissances est encore trop limité pour que nous puissions nous livrer au véritable travail de statistique que réclame l'établissement d'une chronologie'; afgezien van de vraag of dit waar is, kan het natuurlijk niet dienen om Aristophanes (5de eeuw v.C.) en Nonnos (5de eeuw n.C.) op één hoop te gooien, noch om archaische zwartfigurige vazen te combineren met neo-Attische reliëfs van soms bijna tien eeuwen later.

2) Er wordt op een zeer merkwaardige wijze met de bronnen omgesprongen: in het voorwoord belooft Prudhommeau een 'depouillement exhaustif des textes et des monuments figurés', terwijl we dan op p.264 vernemen: 'au total, nous avons trouvé allusions à la danse chez trente cinq auteurs'. Zelfs één bibliotheekbezoek door een eerstejaars student levert vele malen meer op. En dan ontbreken inscripties en papyri geheel. Wat betreft de vazen, wel ruim vertegenwoordigd, zijn standaardwerken als Beazley, *Athenian black-figure vases*, en Beazley, *Athenian red-figure vases*, niet systematisch gehanteerd. De afbeeldingen zijn helaas grotendeels onbruikbaar, want tonen slechts details, waar we de gehele voorstelling willen zien. Met de interpretatie van de bronnen is ook veel mis: ik noem slechts een herhaald zondigen tegen de Griekse taal en metriek.

3) Prudhommeau hanteert soms bizarre vooronderstellingen, bijvoorbeeld haar vreemde ideeën over beweging (ook terug te vinden in G. Prudhommeau & G. Guillot, *Grammaire de la danse classique*, Parijs 1969. Zie bijvoorbeeld p.9 par.2: '(la danse) est mouvement: c'est la résultante d'une succession de poses dans le temps').

4) De bibliografie is verbijsterend: deze bevat tien (10) studies omtrent de Griekse dans, waarvan de niet-Franse titels kennelijk nooit door de schrijfster aanschouwd zijn, want alle bibliografische gegevens ontbreken daar of zijn foutief; zo schreef bijvoorbeeld Lilian B. Lawler niet haar *Memoirs* in 1927, toen was ze daar nog wel erg jong voor; wel een fundamenteel artikel in de *Memoirs of the American Academy in Rome*. We mogen dus concluderen, dat er ongelezen, zelfs ongeziene boeken figureren in de bibliografie: een wetenschappelijke doodzonde! Verder vijf (5) studies over het theater, allemaal van voor 1930; en dat terwijl er bijna geen onderwerp uit de antieke cultuur is, waar zóveel over geschreven is. Enzovoort, enzovoort.

Bezien we Prudhommeau's later werk, bijvoorbeeld 'Aux origines de la danse', *La Recherche en Danse* 2 (1983) 13-20. Dit en andere artikelen in *La Recherche en Danse* (in de redactie: Prudhommeau) tonen geen wezenlijke koerswijziging, wél dat zij haar werkkterrein inmiddels heeft uitgebreid naar andere perioden van de dansgeschiedenis: daar is niets op tegen, daar maak ik mij ook schuldig aan. Maar het gaat om de manier waarop: de twee deeltjes van Prudhommeau's *Histoire de la danse*, Parijs 1982-83, bijvoorbeeld, heb ik niet eens durven aankopen, bang er mee betrapt te worden. Deze zeer oppervlakkige algemene dansgeschiedenis, zonder zelfstandige waarde en vol halve waarheden en onjuistheden, heet de neerslag te zijn van Prudhommeau's academisch onderricht.

Laten we tot slot de aandacht richten op Prudhommeau's onderzoek naar het ontstaan van het 'ballet d'action'. Onno Stokvis beschrijft haar lezing dienaangaande in Stockholm in neutrale termen, maar zinsneden als "zij nam stelling tegen de gangbare opvatting dat Noverre de uitvinder van het 'ballet without words' is. Naar haar mening heeft Noverre minstens drie voorgangers gehad en heeft hij niet anders

dan dankbaar gebruik gemaakt van de experimenten van deze dans-avant-gardisten" wekken de indruk als presenteerde Prudhommeau in Stockholm iets nieuws. Maar dat is toch werkelijk een belediging van de nagedachtenis van de vrij kort geleden gestorven Hannah Maria Winter. In haar chaotische, maar rijke studie *The pre-romantic ballet* heeft Winter dit allemaal al uiteen gezet. En Richard Ralph (Laban Society) heeft zich de vingers blauw geschreven over John Weaver (*The life and works of John Weaver: an account of his life, writings and theatrical productions*, Londen 1985; zie ook zijn 'Restoring dance to Parnassus: the scholarly challenges of eighteenth century dance', *Dance Research* 1,1 (1983) 21-29). Het werk van de Weense dansvernieuwer Franz Anton Christoph Hilverding/Hilferding is ook recentelijk weer onder de aandacht gebracht in publicaties over de Noverre-Angiolini controverse (zie L. Tozzi, *Il balletto pantomimo del settecento: Gasparo Angiolini*, L'Aquila 1972, met verdere verwijzingen; zie ook het *Dizionario Biografico Italiano*, s.v. Angiolini, en M.N. Massaro, 'Il ballo pantomimo al Teatro Nuovo di Padova (1751-1830)', *Acta Musicologica* 58 (1985) 215-275, en Laura Carones, 'Noverre and Angiolini: Polemical Letters', *Dance Research* 5,1 (1987) 42-54). De rol van Jean-Baptiste François De Hesse (Deshayes) heeft minder aandacht gekregen, maar is ook allesbehalve onbekend: Winter besteedt vele pagina's aan hem, met de nodige verwijzingen. Maar er is veel meer dan Weaver, Hilverding en De Hesse: dat is maar een topje van een hele grote ijsberg; Winter spreekt niet voor niets over de pantomime als 'an eighteenth-century obsession' (zie ook het eerste deel van mijn te verschijnen dissertatie, en voor de tweede helft van de eeuw het onvolprezen werk van K.G. Holmström, *Monodrama, attitudes, tableaux vivants. Studies on some trends of theatrical fashion 1770-1815*, Uppsala 1967). In ieder geval lijkt het op zeer weinig gebaseerd De Hesse's choreografie 'L'Opérateur Chinois' uit 1748 het eerste 'ballet d'action' in Frankrijk te noemen, zoals Prudhommeau doet. Kortom, het in perspectief plaatsen van Noverre, dankzij zijn *Lettres* een invloedrijk man, maar geen geïsoleerde heros, eerder iemand die handig inspeelde op bestaande trends, is in mijn ogen niet echt een spannend thema voor een lezing voor een internationale conferentie. Het is eerder zo goed als een topos, althans onder danswetenschappers. Ik vrees dat Prudhommeau in Stockholm pronkte met andermans veren.

Deze stand van zaken had gesignaleerd mogen worden; maar nog belangrijker is de vraag wat voor lering we kunnen trekken uit het bovenstaande. Ik zou zeggen: dat niet iedereen die een positie van gewicht bekleedt, ook inhoudelijk iets van belang te bieden heeft. Wanneer iets 'nieuws' gepresenteerd wordt, moeten we ons, net als bij reclame, afvragen of er werkelijk iets opwindends aan de hand is, of dat we slechts oude wijn in nieuwe zakken voorgezet krijgen. Of zelfs oude wijn in oude zakken. *Alle* uitingen van *iedereen* moeten kritisch bekeken worden, en als de keizer geen kleren blijkt te dragen moet dat hardop gezegd worden. Tot zover niets om van op te kijken. Maar we kunnen ons ook een aantal vragen stellen omtrent het wezen van het dansonderzoek. Is in Frankrijk, waar de situatie van het dansonderzoek heilig lijkt vergeleken met Nederland, dat onderzoek toch nog steeds een ondergeschoven kind, met bijgevolg lage standaarden? Of wordt het dansonderzoek in Frankrijk wel serieus genomen, en is de machtspositie van een Prudhommeau en de lof die bijvoorbeeld door een wel degelijk degelijk onderzoekster als Marie-Françoise Christout aan Prudhommeau wordt toegezwaaid, alleen te wijten aan de *Realpolitik* van het Franse academische leven? Zo ja, dan is dat wat betreft

het dansonderzoek een geruststelling. Maar ik ben er niet geheel zeker van: in ieder geval heb ik gerenommeerde Franse onderzoekers gesproken die zich zeer kritisch over Prudhommeau uitlieten. Zou er geen sprake zijn van een vicieuze cirkel? En wel: zolang danswetenschap niet serieus genomen wordt en dus derderangswerk levert zonder zelfkritiek, zal de danswetenschap niet serieus genomen worden, en dus...enzovoort. Mocht dát het geval zijn, dan kan dat alleen van binnen uit veranderd worden.

Frits Naerebout
Welterdreef 85
2253 LJ Voorschoten